

Блок I

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА: ЗМІСТ, ЗАСАДИ ТА ПРИНЦИПИ ЗБЕРЕЖЕННЯ

• Джерело 1 Офіційний документ

Стаття 1

У цій Конвенції під «культурною спадщиною» розуміються: *пам'ятки*: твори архітектури, монументальної скульптури й живопису, елементи та структури археологічного характеру, написи, печери та групи елементів, які мають видатну універсальну цінність з точки зору історії, мистецтва чи науки; *ансамблі*: групи ізольованих чи об'єднаних будівель, архітектура, єдність чи зв'язок з пейзажем яких є видатною універсальною цінністю з точки зору історії, мистецтва чи науки; *визначні місця*: твори людини або спільні витвори людини й природи, а також зони, включаючи археологічні визначні місця, що є універсальною цінністю з точки зору історії, естетики, етнології чи антропології.

Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_089.

• Джерело 2 Офіційний документ

Цей Закон регулює правові, організаційні, соціальні та економічні відносини у сфері охорони культурної спадщини з метою її збереження, використання об'єктів культурної спадщини у суспільному житті, захисту традиційного характеру середовища в інтересах нинішнього і майбутніх поколінь.

Об'єкти культурної спадщини, які знаходяться на території України, охороняються державою.

Охорона об'єктів культурної спадщини є одним із пріоритетних завдань органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Закон України «Про охорону культурної спадщини» (Преамбула) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>.

• Джерело 3 Офіційний документ

Об'єкти культурної спадщини національного значення є особливою історичною або культурною цінністю і повинні відповідати критерію автентичності, а також принаймні одному з таких критеріїв: справили значний вплив на розвиток культури, архітектури, містобудування, мистецтва країни; безпосередньо пов'язані з історичними подіями, віруваннями, життям і діяльністю видатних людей; репрезентують шедевр творчого генія, стали етапними творами видатних архітекторів чи інших митців; були витворами зниклої цивілізації чи мистецького стилю.

Критерій автентичності означає, що пам'ятка повинна значною мірою зберегти свою форму та матеріально-технічну структуру, історичні нашарування, а також роль у навколишньому середовищі.

Об'єкти культурної спадщини місцевого значення повинні відповідати критерію автентичності, а також принаймні одному з таких критеріїв: вплинули на розвиток культури, архітектури, містобудування, мистецтва певного населеного пункту чи регіону; пов'язані з історичними подіями, віруваннями, життям і діяльністю видатних людей певного населеного пункту чи регіону; є творами відомих архітекторів або інших митців; є культурною спадщиною національної меншини чи регіональної етнічної групи.

Постанова Кабінету міністрів України від 27 грудня 2001 р. № 1760 «Про затвердження Порядку визначення категорій пам'яток для занесення об'єктів культурної спадщини до Державного реєстру нерухомих пам'яток України» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1760-2001-%D0%BF>.

• ДЖЕРЕЛО 4 Офіційний документ

Класифікація об'єктів культурної спадщини

За видами об'єкти культурної спадщини поділяються на:

археологічні — рештки життєдіяльності людини (нерухомі об'єкти культурної спадщини: городища, кургани, залишки стародавніх поселень, стоянок, укріплень, військових таборів, виробництв, іригаційних споруд, шляхів, могильники, культові місця та споруди, їх залишки чи руїни, мегаліти, печери, наскальні зображення, ділянки історичного культурного шару, поля давніх битв, а також пов'язані з ними рухомі предмети), що містяться під землею поверхнею та під водою і є невідтворним джерелом інформації про зародження і розвиток цивілізації;

історичні — будинки, споруди, їх комплекси (ансамблі), окремі поховання та некрополі, місця масових поховань [...], визначні місця, пов'язані з важливими історичними подіями, з життям та діяльністю відомих осіб, культурою та побутом народів;

об'єкти монументального мистецтва — твори образотворчого мистецтва: як самостійні (окремі), так і ті, що пов'язані з архітектурними, археологічними чи іншими пам'ятками або з утворюваними ними комплексами (ансамблями);

об'єкти архітектури та містобудування — окремі архітектурні споруди, а також пов'язані з ними твори монументального, декоративного та образотворчого мистецтва, які характеризуються відзнаками певної культури, епохи, певних стилів, традицій або авторів; природно-архітектурні комплекси (ансамблі), історичні центри, вулиці, квартали, площі, залишки давнього розпланування та забудови, що є носієм певних містобудівних ідей;

об'єкти садово-паркового мистецтва — поєднання паркового будівництва з природними або створеними людиною ландшафтами;

ландшафтні — природні території, які мають історичну цінність;

об'єкти науки і техніки — унікальні промислові, виробничі, науково-виробничі, інженерні, інженерно-транспортні, видобувні об'єкти, що визначають рівень розвитку науки і техніки певної епохи, певних наукових напрямів або промислових галузей.

Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про охорону культурної спадщини» від 02.12.2010 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2245-15>.

• Джерело 5 Думка дослідника

За офіційними даними, на державному обліку в Україні знаходиться понад 130 тис. нерухомих *пам'яток історії та культури*, серед них: пам'яток археології — 57206; пам'яток історії — 51364; пам'яток монументального мистецтва — 5926; пам'яток архітектури і містобудування — 16800. До *Списку всесвітньої культурної і природної спадщини ЮНЕСКО* включено кілька українських об'єктів (як окремих, так і комплексів)*: Софійський собор та Києво-Печерська лавра в Києві (в 1990 р.); Історичний центр Львова (у 1998 р.); 4 об'єкти Геодезичної Дуги Струве (міждержавний проект, у 2005 р.); Букові праліси Карпат (у 2007 р.).

* Станом на червень 2013 р. до Списку ЮНЕСКО включено Резиденцію Митрополитів Буковини і Далмації (2011); Херсонес Таврійський та Дерев'яні церкви Карпатського регіону України і Польщі (червень 2013 р.).

Створено 63 історико-культурні (архітектурні, археологічні) заповідники (з них 13 — національні). Окремо затверджено Список історичних населених місць України (2001), до якого занесено 401 пункт. В Україні функціонує 437 державних (муніципальних) музеїв (із них — 22 національні), у фондах яких зберігається понад 11 млн. предметів (рухомих пам'яток). Існують також відомчі, громадські музеї. Увесь цей величезний масив об'єктів рухомої та нерухомої спадщини вимагає законодавчого врегулювання. За роки незалежності прийнято кілька десятків законів і підзаконних документів, направлених на визначення й удосконалення правових, організаційних, матеріально-технічних засад сфери охорони пам'яток. Серед них провідне місце займають «основні» закони: «Про музеї та музейну справу» (1995), «Про охорону культурної спадщини» (2000; зміни і доповнення — 2004), «Про охорону археологічної спадщини» (2004), а також окремі статті інших законодавчих актів, наприклад, Земельного Кодексу України, Кримінального Кодексу України тощо.

Титова О. М. Деякі актуальні питання збереження культурної спадщини України // Праці Центру пам'яткознавства: зб. наук. пр. / [редкол.: О. М. Титова (голов. ред.) та ін.]. — К., 2009. — Випуск 16. — С. 318.

• Джерело 6 Офіційний документ

Стаття 3. Органи управління у сфері охорони культурної спадщини

Державне управління у сфері охорони культурної спадщини покладається на Кабінет Міністрів України, спеціально уповноважені органи охорони культурної спадщини.

До спеціально уповноважених органів охорони культурної спадщини (далі — органи охорони культурної спадщини) належать: центральний орган

виконавчої влади у сфері охорони культурної спадщини; орган охорони культурної спадщини Ради міністрів Автономної Республіки Крим; органи охорони культурної спадщини обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій; органи охорони культурної спадщини районних державних адміністрацій; органи охорони культурної спадщини місцевого самоврядування.

Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про охорону культурної спадщини» від 02.12.10 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2245-15>.

👉 ЗАВДАННЯ ТА ЗАПИТАННЯ

- 1 Після ознайомлення із **Джерелами 1–5** доповніть визначення поняття «історико-культурна спадщина», яке ви сформулювали під час виконання мотиваційної вправи.
- 2 Назвіть основні критерії визначення об'єктів культурної спадщини. Чи є різниця між об'єктами культурної спадщини місцевого та національного значення? Якщо так — у чому вона полягає? (**Джерело 3**).
- 3 Які об'єкти рухомої та нерухомої спадщини містяться в Україні (**Джерела 3–4**). Назвіть основні їх різновиди. Як їхнє існування врегульовано на законодавчому рівні?
- 4 У чому полягають особливості об'єктів культурної спадщини місцевого та національного значення? (**Джерела 3, 5**).
- 5 До якого виду пам'яток (місцевого чи національного значення) відносяться об'єкти культурної спадщини етнічних громад? (**Джерело 3**).
- 6 На які органи влади покладається відповідальність захисту, охорони та збереження історико-культурних надбань? (**Джерела 2, 6**).
- 7 Назвіть основні види об'єктів культурної спадщини та наведіть приклади таких об'єктів в Україні та вашому місті/селі (**Джерела 3–5**). Робота в групах відповідно до видів.

* ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ

Напишіть короткий твір-роздум на одну з запропонованих тем:

- 1 Чому у більшості сучасних суспільств дбають про збереження культурної спадщини? Для чого необхідно зберігати об'єкти старовини?
- 2 Яку роль відіграє минуле та його матеріалізовані об'єкти (пам'ятники, меморіальні таблички, старі споруди, знакові місця тощо) у житті суспільства, громади, окремої людини?